

Izbija vsak dan razen sobot, nedel in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniki prostori:
2637 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je \$6.00. Refered as second-class matter January 18, 1922, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL. ČETRTEK, 25. FEBRUARJA (FEB. 25), 1943 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 39

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Rommelove oklopne kolone vržene nazaj v Tuniziji

Rusi zavzeli tri nemške vojaške trdnjave v Ukrajini in zdrobili sovražno garnizijo. Sovjetske čete prodrle 50 milj daleč v smeri reke Dnjeper.—Ameriške čete vrgle Rommelove kolone nazaj v severozapadni Tuniziji. Britski 40-tonski tanki v akciji.—Zavezniki letalci izvršili nove napade na japonske mornarične in letalske baze

Zavezniki stan. Afrika, 24. febr.—Rommelove oklopne kolone so bile pogane nazaj proti prelazu Kasserinu po ameriških in britskih četah, ki so ustavile sovražnika po tridnevni bitki. Ena oklopna enota, ki je udrla skozi ta prelaz, se je morala umakniti štiri milje pod udarci letal, katere so podpirala zavezniki letala.

London, 24. febr.—Časniška agencija Reuter poroča iz Moskve, da so Nemci poslali 22 vojaških divizij iz Francije, Belgije in Norveške v Rusijo v zadnjih 24 urah.

Druga vest pravi, da so naciji vrgli močno letalsko silo v boj na zapadni strani Rostova, da zavre prodiranje ruskih čet proti Azovskemu morju. Prej je bilo objavljeno poročilo, da so Rusi zdrobili nemško garnizijo pri Lebedinu, ko je poveljstvo ignoriralo ultimatum, naj se poda.

London, 24. febr.—Ruska armada je zavzela Sumy in dve drugi nemški vojaški trdnjavi v svoji ofenzivi v Ukrajini. Vse te so na črti, ki se razteza od Harkova, ukrajinskega jeklarskega središča, do Kijeva, glavnega ukrajinskega mesta.

Rusi so vkorakali v Sumy, ki leži 100 milj severozapadno od Harkova, Ahtirko, 42 milj južno od Harkova, in Lebedin, 20 milj dalje proti zapadu. Slednje mesto leži 175 milj vzhodno od Kijeva.

Okupacija teh nemških vojaških trdnjav, naznanjena v Moskvi, pomeni, da so ruske armade prodrle 30 do 50 milj daleč v ofenzivi in osvobodile bogate ukrajinske poljedelske pokrajine v obsegu več sto kvadratnih milj. Sumy je glavno mesto ukrajinske province istega imena in leži ob železnici, ki vodi v Konotop. Z okupacijo Ahtirke so se Rusi približali Poltavu, stratežnemu mestu, ki leži 50 milj vzhodno od reke Dnjeper, naravne obrambne črte, kjer se bodo morda Nemci ustavili in pripravili za odbijanje ruskih napadov.

Poselni ruski komunike naznanja tudi okupacijo stratežnega mesta ob železnici Kursk-Orel, 40 milj južno od Orja, kjer je zbrana močna nemška vojaška peadka. Sovjetske čete so že obkrožile Orel s treh strani. Lube bitke se nadaljujejo na južni fronti. Uradni komunike, objavljeni danes zjutraj, pravi, da ruske čete prodirajo naprej zopet od Rostova in južnozahtevno do Vorosilovgrada. Slednje mesto leži 100 milj severozapadno od Rostova.

Delci ruske vojaške kolone prodirajo proti Azovskemu morju. Lebedin, da bo nemška sila v Dneprski kotlini kmalu obkrožena.

Berlin, 24. febr.—Vrhovno poveljstvo trdi, da Rusi niso dosegli nobenih uspehov v svoji ofenzivi v južni sektorju fronte. Prebili so nemške bojne črte v Donetski kotlini in pokonje obkroženja, ki so bile v tej kotlini se je izboljšalo.

Časniška radiopostaja je naznanila velike ruske izgube. Te so posledica začetka vojne 12. febr. v bitkah in ranjenih poleg 100.000 mrtvih vojakov. Nemci so zajeli in uničili 34.000 ru-

skih tankov in 48.000 težkih in lahkih topov.

Zavezniki stan. Afrika, 24. febr.—Ameriške čete in bojna letala, ki štiti tebeško cesto, so vrgle Rommelove oklopne kolone nazaj proti prelazu Kasserinu in jim zadale težke udarce. Ameriške in britske čete so ustavile sovražnika na ozemlju pod Thalo v severozapadni Tuniziji. Poročilo s fronte pravi, da so srdite bitke prenehale in da se ob strani pripravljata za obnovo operacij. V hribih na severni strani prelaza Kasserina so ameriški in britski tanki ter pehotni oddelki odbili sunke Rommelovih oklopnih kolon s podporo bojnih letal. Ta so bombardirala osiščne pozicije iz zraka.

Doznava se, da so 40-tonski britski tanki tipa Churchill šli v akcijo v centralnem sektorju fronte. Ti so razbili osem nemških tankov v operacijah na vzhodni strani Sbibu.

Melbourne, Avstralija, 24. febr.—Ameriški in avstralski letalci so izvršili nov napad na Rabaul, japonsko mornarično bazo ob otoku New Britain. Bombe so zadale japonsko kriznico in dva parnika, porušile militaristične naprave in zanelle požare.

Drugi roji zavezniki letal so istočasno bombardirali Laejo, Nova Gvineja, otok Kai in japonske letalske baze na otokih v severnem in južnem delu Pacifika.

Washington, D. C., 24. febr.—Mornarični department poroča, da je bila nemška podmornica potopljena na Atlantiku in japonska na Pacifiku. Mornarični tajnik Knox je dejal, da so se izgube ameriških parnikov kot posledica operacij osiščnih podmornic na Atlantiku znižale.

Johnstown, Pa., 24. febr.—Produkcija jekla v tujaknji tovarni Carnegie-Illinois Steel Corp. je bila obnovljena po kratki stavki, v kateri je bilo zavojevanih okrog dva tisoč delavcev. Vsi stavkarji so se vrnili na delo.

Delavci so člani jeklarske unije CIO, ki ni avtorizirala oklica stavke. Konflikt med delavci in korporacijo, ki je rezultiral v oklicu stavke, je bil predložen v rešitev unijkemu odboru za pritožbe.

Cleveland, O., 24. febr.—Produkcija aluminija v toplini diviziji tovarne Aluminum Co. of America je padla za polovico, ko je 130 delavcev v enem departamentu odložilo ograde v znak protesta zaradi odslovlitve petih delavcev. Te so odslovili inspektorji letalske sile armade. Izjavili so, da so jih odslovili, "ker niso bili dovolj zanesljivi."

Washington, D. C., 24. febr.—Izjava državnega podtajnika Sumnerja Wellesa, "da bo v korist Finski, če takoj odkloni vojaško pomoč smrtnim sovražnikom te dežele," je povzročila uganjanje o možnosti sklenitve separatnega miru med Finsko in Rusijo. Mnogi menijo, da se bodo zadevna pogajanja kmalu pričela.

Washington, D. C., 24. febr.—Predsednik Roosevelt je odprl kampanjo Rdečega križa, da se zbere vsota \$125.000.000. On je proglasil marec za mesec Rdečega križa.

Washington, D. C., 24. febr.—Kongresni pododsek objavil poročilo

Obdolžitve mornarjev neresnične

Kongresni pododsek objavil poročilo

Washington, D. C., 24. febr.—Kongresni pododsek za mornarične zadeve je objavil poročilo, v katerem pravi, da so mornarji v vseh slučajih storili svojo dolžnost in da so obdolžitve, da niso hoteli izkladati tvorjara za ameriške čete na Guadalcanalu, otoku na Pacifiku, brez vsake podlage.

Poročilo je objavil kongresnik Magnuson, demokrat iz Washingtona in načelnik pododseka. To vsebuje izčrpnost iz pisma admirala Halseya, poveljnika ameriške mornarice na južnem Pacifiku, in generala Vandergripta, poveljnika ameriških čet na Guadalcanalu. Oba zanikata obdolžitve proti mornarjem in jih hvalita, da so vedno kooperirali in vseh slučajih storili svojo dolžnost.

Kongresni pododsek je odredil preiskavo, ko je akronski list Beacon Journal prinesel poročilo, da mornarji niso hoteli izkladati tvorjara na nedeljo, da so morali vojniki opraviti delo in da so se mornarji norčevali iz njih. Poročilo so ponatili drugi listi, med temi čikaška Tribuna.

Charles C. Miller, urednik akronskega lista, ki je bil pozvan pred odsek, ni hotel razkriti imen mornarjev, ki so mu baje dali informacije, na podlagi katerih je objavil poročilo. On se ni niti prepričal, ali je resnično.

Splodna mornarska unija, včlanjena v Kongresu industrijskih organizacij je nedavno vložila tožbo proti agenturi Associated Press in Hearstovim publicitarnim, ki so se razširile poročilo, v kateri zahteva dva milijona dolarjev odškodnine zaradi obrekovanja.

Finska se bo umaknila iz vojne?

Nova vlada bo sestavila pogoje

Stockholm, Švedska, 24. febr.—Sem dospela poročila iz Helsinkia se glase, da se je Finska odločila za sklenitev separatnega miru s sovjetsko Rusijo s posredovanjem tretje države, ki ni zavojevana v vojni.

Novi finski kabinet, ki bo formiran v nekaj dneh, bo skušal doseči mir z Rusijo. Zadevno poročilo je prišlo v Stockholm iz zanesljivega vira in bazira na izjavi, katero je podal intimni prijatelj Vaina Tannerja, bivšega finskega zunanjega ministra.

Kaj je Finska pripravljena žrtvovati za sklenitev miru z Rusijo, ni znano. Možnost je, da ji bo odstopila Karelijsko ožino pod Viborgom. Pogoje bo sestavila nova vlada. Za predsednika vlade bo morda imenovan Kivi Maki, finski poslanik v Berlinu, Henrik Ramsay, ki je znan kot prijatelj Anglije, pa bo morda dobil pozicijo zunanjega ministra.

Washington, D. C., 24. febr.—Izjava državnega podtajnika Sumnerja Wellesa, "da bo v korist Finski, če takoj odkloni vojaško pomoč smrtnim sovražnikom te dežele," je povzročila uganjanje o možnosti sklenitve separatnega miru med Finsko in Rusijo. Mnogi menijo, da se bodo zadevna pogajanja kmalu pričela.

BEAVERBROOK ZA TAKOJŠNJO INVAZIJU EVROPE

Zavezniki naj udarijo po Nemčiji z vso silo

ROOSEVELT POJASNIL STALIŠČE

London, 24. febr.—Lord Beaverbrook je v zbornici lordov, ko se je pričela debata o ustanovitvi druge fronte, zahteval takojšnjo invazijo ne samo severno-zapadne Evrope, temveč tudi Sredozemlja po zavezniki oboženi sili.

"Ako bo invazija severozapadne Evrope uspela, bodo baze nemških podmornic prišle v naše roke," je dejal. "Luke na obeh straneh Rokavskega preliva bodo odprte enotam bojne mornarice in pot do Afrike se bo skrčilo. Mi ne smemo čakati leta, niti meseca, in odlašati z akcijo. Prilika za invazijo evropskega kontinenta je sedaj. Zavezniki naj udarijo po Nemčiji sedaj, ko se Hitlerjeva vojna mašina krha kot posledica porazov na ruskih frontah."

Beaverbrook je dejal, da Hitler mobilizira novo armado milijon mož, katero bo zagnal v boj, in da so japonske priprave nadaljnji razlog za hitro akcijo. Japonci lahko mobilizirajo 300 divizij, ker je osvobojila pokrajine s skoro neizčrpnimi viri stratežnega vojnega materiala.

Beaverbrook je v imenu vlade odgovarjal lord Simon, vodilni pomirjevalec osiščnih sil v dobi od japonske okupacije Mandžurije do monakovske konferencie, na kateri sta Velika Britanija in Francija prodali Čehoslovakijo Hitlerju. On je pobijal zahtevo za invazijo Evrope in ustanovitve druge fronte.

Washington, D. C., 24. febr.—Predsednik Roosevelt je ponovil trditve, da je invazija francoske severne Afrike uvod v ustanovitve druge fronte v Evropi na konferenci s časniki. Dejaj je, da sta se on in premier Churchill lani sporazumela glede ustanovitve druge fronte v Afriki.

Ta zadeva je bila potisnjena na površje, ko so časniki prišli Rooseveltu, naj komentira izjavo Stalina, katero je podal ob 25-letnici ustanovitve rdeče armade. Stalin je dejal, da mora Rusija sama nositi vso težo vojne, ker zavezniki še niso ustanovili druge fronte. Roosevelt je odgovoril, da ni čital Stalinske izjave. Neki časniki ga je vprašali, ali je čital članek v neki reviji vsebujejo trditve, da sta on in Churchill zagotovila Stalina glede ustanovitve druge fronte lansko leto. Roosevelt je odgovoril, da ne ve, kaj je revija pobrala to trditev. Argumentiranje, kaj je bistvena druga fronta, je brezplodno.

Unija zahteva zvišanje v bondih

Washington, D. C., 24. febr.—Unija United Electrical, Radio & Machine Workers (CIO), ki ima okrog 450.000 članov, zahteva zvišanje plače v obliki vojnih bondov, ne v gotovini, ker življenjski stroški naraščajo. Ona se je izrekla tudi za revizijo formule vojnodelavskega odbora, izdano v zadevi "Malega jekla", ki omejuje zvišanje mezde na petnajst odstotkov.

Jugoslavani naj stopajo v češko armado

London, 24. febr.—Jugoslovanski državljani v Angliji in Ameriki so bili pozvani po svoji vladi, naj se pridružijo češki armadi. Predstavniki češke vlade je dejal, da ni dovolj Jugoslovancov zunaj svoje dežele za formiranje lastne armade.

Poslanik Majski zahteva akcijo

Zavezniki naj udarijo po Nemčiji

London, 24. febr.—"Sovjetska Rusija pričakuje hitro uveljavljenje zaključkov, sprejetih na konferenci med Rooseveltom in Churchillom v Casablanci," je dejal Ivan Majski, ruski poslanik v Londonu. On je tudi posvaril zaveznike, naj se ne udajajo optimističnim iluzijam, ki jih lahko povzročijo sovjetski uspehi v ofenzivi proti Hitlerjevi oboženi sili.

Majski je govoril ob odprtju razstave v Londonu pod imenom "Petindvajset let Sovjetske unije in rdeče armade."

"V nekaterih krogih prevladuje mnenje, da je Nemčija že poražena, da je zmaga za oglom in da se lahko svet vrne v običajno življenje," je rekel poslanik. "To mnenje je silno nevarno. Uspehi sovjetske sile so sicer veliki, toda nacistična vojna mašina še ni zdrobljena. Ti so bili izvojevani za ceno sto tisoč človeških življenj in ogromnega uničevanja mest in dežele ter žrtvami in trpljenjem milijonov civilistov, državljanov Sovjetske unije. Dolžnost zaveznikov je, da udarijo z vso silo po nemški vojni mašini, preden se ta odmore od porazov, ki jih doživlja na ruskih frontah."

Poslanik je ponovil Stalinsvo deklaracijo, da sovražnik še ni poražen in da se zavezniki ne smejo udajati upanju, da bo Rusija strla nacistično silo brez pomoči z njihove strani.

Wickard zatrjeva nelegalna tržišča

Washington, D. C., 24. febr.—Poljedelski tajnik Claude Wickard, ki je tudi načelnik živilske administracije, se je odločil za zatrtje nelegalnih (črnih) tržišč z mesom. Ta teden bo izdal odredbo, da pridejo vse klavniške firme in trgovci z govejo živino v območje federalnih regulacij. Akcija je odmev pritožb proti nelegalnim tržiščem, ki prihajajo v Washington. Wickard se je odločil za ustanovitev sistema licenziranja, ki se bo apliciral na vse živinorejce, od najmanjšega do največjega. Vsi bodo morali dobiti dovoljenje od okrajnih odborov glede prodajanja in pobijanja živine.

Preiskava razmer v internacijskih taboriščih

Washington, D. C., 24. febr.—Kongres je odredil preiskavo razmer v taboriščih v zapadnih državah, v katerih so internirani Japonci, po objavi konfliktnih poročil. Ta govore o strogem postopanju in carljanju internirancev. V desetih taboriščih v Californiji, Arizoni, Idaho, Utahu, Colorado in Wyomingu se nahaja 107.000 Japoncev in dve tretjini izmed teh so državljani, ker so bili rojeni v Ameriki. Japonsko-ameriški odbor za demokracijo in Ameriški odbor za protekcijo tujerodcev vodita agitacijo za uposlitev v Ameriki rojenih Japoncev v industrijah in na farmah.

Wallace obišče latinske republike

Washington, D. C., 24. febr.—Podpredsednik Henry A. Wallace je naznanil, da je sprejel povabilo glede obiska sedmih latinskih republik. Te so Kostarika, Čile, Bolivija, Colombia, Ekvador, Panama in Peru. Wallace je dejal, da jih bo obiskal prihodnji mesec.

Italijanski general ubit v Rusiji

London, 24. febr.—Radijsko poročilo iz Rima pravi, da je bil general Grazio Sardo, poveljnik italijanskih črnosrajčnikov na ruski fronti, ubit v akciji.

Domače vesti

Naši vojaki padajo

Strabane, Pa. — Joseph in Annie Vrček sta pred dnevi prešla brzojavko od vojaških oblasti, da je njun sin Louis F. Vrček padel v bojih na Solomonskih otokih. Pokojnik je bil rojen tuskaj 4. aprila 1918 in bil je član društva 138 SNPJ, kakor tudi društva 153 KSKJ. On je prvi član obeh teh društev, ki je padel na bojnem polju v tej vojni. Časten mu spomin!

Iz Clevelanda

Cleveland. — Dne 22. febr. je umrl John Pečnik, star 50 let in doma iz Šmihela pri Žužemberku. V Ameriki je bil 32 let in tukaj zapuša ženo, pet otrok (eden pri vojaki) in štiri hčere. Bil je član SNPJ. — Pri avtomobilski koliziji z vozom ulične železnice, ki se je pripetila v gosti megli, je bila poškodovana mlada rojakinja Karolina Modic.

Iz Pennsylvanije

Strabane, Pa. — Dne 18. t. m. je umrla 49-letna Frances Gramadnik, rojena v Štorju pri Sežani na Primorskem. V Ameriki je bila 30 let in tukaj je bivala 19 let. Zapuša sina pri vojakih, dve hčeri, brata in sestro. Bila je članica društva 138 SNPJ. — Družina Radinsky (dekljako ime matere je bilo Retzel) je dobila hčerko prvorojenko, SNPJ pa novo članico. Cestitke! — V soboto, dne 27. t. m., bosta poročena James Kresal in Mary Ludvik. Nevesta je članica društva 138 S.N.P.J. in upanje je, da pripelje tudi svojega ženina v naše društvo. Obilo sreče!

Izpremembe v jugoslovanski vladi

Mihajlovič ne bo več vojni minister

London, 22. febr. (ONA).—Dopisnik te agenture (Overseas News Agency) je doznal iz dozbrega vira, da prihaja nova izprememba v jugoslovanski vladi, katera prinese več edinstva v vladi in sporazum z Rusijo glede civilne vojne v Jugoslaviji.

Milan Grof, vodja srbske demokratske stranke in zdaj minister prometa, bo najbrže minister za zunanje zadeve, ki jih zdaj vodi predsednik vlade Jovanović. Grof je poznan kot napredni, liberalen intelektualac, ki je kot minister prosvete pred vojno pokazal precej uspeha.

Grol in drugi napredni elementi v vladi delujejo, da general Draža Mihajlovič ne bo več vojni minister, pač pa ostane vrhovni poveljnik četniške armade in kot tak bo imel opraviti le z vojaškimi operacijami, ne pa s politiko.

Kolikor se doznava, niso sovjetski krogi v sporu z Mihajlovičem osebno, temveč z nekaterimi njegovimi vojaškimi skupinami. Pričakuje se, da bo konflikt med temi četniškimi in nasprotnimi (partizanskimi) skupinami kmalu likvidiran.

Kelly zmagal z veliko večino

Chicago, 24. febr. — Župan Edward J. Kelly je zmagal z veliko večino pri primarnih volitvah kot kandidat demokratske stranke. Dobil je 438.546 glasov. Njegova protikandidata na demokratski listi sta bila John S. Boyle in Billy Patts. Prvi je dobil 42.836 glasov, drugi pa 33.722. George H. McKibbin, republikanski kandidat, je dobil 150.038 glasov, Arthur F. Albert in John H. Lyle, protikandidata, pa, prvi 40.434 glasov, drugi pa 9068 glasov. Kelly je dobil 79 odstotkov vseh glasov, oddanih pri primarnih volitvah. On in McKibbin si bosta stala nasproti pri županskih volitvah, ki se bodo vršile 6. aprila.

SIKORSKI PRIZNAL POTEŽKOČE Z RUSIJO

Stališče Moskve vzemirja poljsko vlado

POTREBA ENOTNOSTI MED ZAVEZNIKI

London, 24. febr.—General Vladislav Sikorski, predsednik poljske ubežne vlade, je v razgovoru z reporterji priznal velike potežkoče z Rusijo, zaeno je izrazil upanje, da bodo premagane. Vzrok nesporazuma je stališče, ki ga zavzema sovjetska vlada napram Poljakom, ki bivajo na ozemlju med staro poljsko-rusko mejo in demarkacijsko črto, katero sta potegnili Rusija in Nemčija l. 1939, ko je Hitlerjeva sila porazila Poljake, ruske čete pa zasedle vzhodni del Poljske.

"V tem momentu ne morem zanikati nastalih potežkoč z sovjetsko Rusijo," je rekel Sikorski. "Na poljsko-ruski meji ne pade samo odločitev o poljskem problemu, temveč se odloči tudi vprašanje miru v centralni in vzhodni Evropi, kakor tudi stališče sovjetoj napram demokraciji."

Sikorski je povedal reporterjem, "da tajna ruska radiopostaja Kościuszko dnevno apelira na Poljake, naj revoltirajo, obenem pa zahteva od mene, naj izdam povelje za revolto. Jaz ne morem izdati takega povelja, ker bi rezultiral v potopitvi poljskega naroda v morju krvi. Čas za revolto proti nacistični militaristični mašini še ni prišel."

Izjava predsednika poljske vlade je prvo uradno razkritje trenja s sovjetsko Rusijo. Sikorski je sicer izrazil upanje, da se bodo potežkoče izravnale, toda diplomatski krogi v Londonu ne vidijo te možnosti.

"Uverjen sem, da se vsa vprašanja lahko rešijo z roko vojno na obeh straneh," je rekel Sikorski. "Stalin mi je dal zagotovilo, da on hoče močno Poljake kot odboj proti Nemčiji. Rusija je naša zaveznica v tej vojni. Jaz sem vedno in še naglašam potrebo enotnosti med zavezniki. Enotnost med zavezniki je garancija zmage in bodočega miru in te ne smemo rušiti od znotraj."

Sikorski je dalje rekel, da je on zagovornik federacije držav v centralni in vzhodni Evropi in da tri mešane komisije študirajo zadevni načrt.

Proslave ustanovitve rdeče armade v Washingtonu

Washington, D. C., 24. febr.—Uradni Washington se je udeležil proslave 25-letnice ustanovitve rdeče armade, ki se je vršila v palači sovjetskega poslanstva. Gostje poslanika Litvinova in njegove žene so bili podpredsednik Wallace, senator Tom Connally, načelnik senatskega odbeka za zunanje zadeve, kongresnik Bloom, načelnik zborničnega odbeka za zunanje zadeve, admiral Leahy, Donald M. Nelson in Edward Stettinius.

Mehiški železničarji groze s stavko

Mexico City, 24. febr.—Unija cestnih železničarjev je zapretila s oklicem stavke, če bo njena zahteva za zvišanje plače odbita. Izjavila je, da so se življenjski stroški zvišali za 44 odstotkov v zadnjih šestih mesecih. Ona zahteva zvišanje plače za deset centavov na uro onim delavcem, ki zaslužijo manj ko 200 pezoov na mesec, in pet centavov onim, ki prejema več ko 200 pezoov na mesec.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna za Zdrulene drave (Iiven Chicago) in Kanado \$4.00 na leto, \$3.50 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Cicezo \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za Inozemstvo \$6.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cicezo \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisni dopisov in nameranih člankov se ne vračajo. Rokopis literarne vsebine (črtica, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slovaščini, če je priložil pošiljnice.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oglepaju na primer (February 28, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Slepici na odgovornem mestu

Ze dolgo, dolgo let ni bilo tako mizernih ljudi v tako velikem številu v federalni zbornici v Washingtonu, kakor so v sedanjem kongresu. Novi kongres je komaj dobrih osem tednov v zasedanju, a že je jasno demonstriral, da bo raje igral cirkus, kakor pa sklepal kaj pametnega in časa ter razmeram potrebnega.

Razumeti je treba, kdo in kaj je večina individvijev v novem kongresu, izvoljenem v zadnjem novembru, pa nam bo jasno, zakaj je tako in česa se lahko pričakujemo od te zbornice.

Staroverni, burbonski republikanci in demokratje (pod krivim imenom!) so se končno po desetih letih znašli v večini—in sicer zaradi strahne brezbriznosti naprednih delavcev v vojnih industrijah, ki "niso imeli časa," da bi bili ali voliti. Sicer se ti burbonci, ki so pod politično kožo perfektni bratci po ekonomski in socialni verji, še vedno razlikujejo po zunanji barvi te kože, ampak to jih prav nič ne moti, kadar manifestirajo skupno sovraštvo do—Roosevelta in novega deala.

Republikanska stranka v Združenih državah je že dobrih petdeset let stranka največje stagnacije; to je stranka popolnega "statusa quo" v notranji in zunanji politiki, v gospodarstvu in socialnih zadevah. Najlepše se je ta "status quo" manifestiral v dvanajstih letih po zadnji vojni od Hardinga do Hooverja, ko so burbonski republikanci zavozili Ameriko v največji ekonomski polom v vsej zgodovini.

Demokratska stranka (ne demokratična, kar znači je ime in ne značaja, ker sploh ne vemo, kdaj je bila demokratska stranka na splošno res demokratična) je v bistvu že od civilne vojne le politična opozicija republikancev. V južnih državah je ta stranka tradicija, nekakšen monopol; druge politične formacije na jugu ne sme biti, ker bi to bilo ponižanje stare, častiljive tradicije. V ostalih delih Amerike so bili demokratje (beseda znači le ime, ne pa značaja demokratične) samo opozicija po imenu do—novega deala.

Po prihodu novega deala—ki znači prvo fazo socialne revolucije v Združenih državah—so se demokratje in republikanci notranje razcepili. Napredni (progressivni) demokratje in republikanci—napredni v ekonomskem in socialnem smislu—so pod vplivom Franklina D. Roosevelta formalni stranko novega deala, katera pa se ni formalno ocepila in postala samostojno politično telo, temveč je ostala pod streho obeh vodilnih starih strank. Deset let so novodealci kontrolirali administracijo in kongres in dobili so tudi vrhovno sodišče pod svoje kontrolo. To je bila doba največjih ekonomskih in socialnih reform v vsej zgodovini Združenih držav.

V zadnjem novembru se je pa zgodilo—ker novodealci delavci v vojnih industrijah "niso imeli časa," da bi bili ali voliti—da je prišlo v kongresu toliko starovernih ali burbonskih republikancev, da lahko kontrolirajo vsaj nižjo zbornico, kadar se jim pridružijo staroverni demokratje. In zdaj je cirkus v kongresu.

Staroverna čreda, ki slepo caplja za največjimi ekonomskimi in socialnimi reakcionarji Amerike in vzdihujoče gleda nazaj v mrtvo preteklost—se manj zanima za nujne zakonodajne ukrepe, ki naj povsedejo zmago na bojiščih, kakor se zanima za strankarske intrige, s katerimi bi rada nagajala predsedniku Rooseveltu in vsem pridobitvam novodealske revolucije.

Ta slepa čreda nima nobenega konstruktivnega programa, ki bi bil vsaj za spoznanje prav tako dober kot je program novega deala; niti burbonski republikanci, niti burbonski demokratje—teh je največ v južnih državah, iz krajev svetih tradicij—nima niti ena konkretna, s čimer bi lahko nadomestili—da bi izboljšali, ni nobenega govora—novodealske ustanove in zakone.

V novodealskih ustanovah in ukrepih je mnogo pomanjkljivosti in šepavosti, ki se lahko upravičeno kritizirajo—ampak je nekaj konkretnega, nekaj pozitivnega, česar Amerika do danes še ni imela. Burbonska čreda gobezdačev je docela negativna opozicija, ki samo zabavlja in pobija novodealske ustanove in zakone, samo meče polena pod noge administraciji, katera vendar nekaj dela in ustvarja—sama pa nima ničesar pozitivnega.

Ker slepci nimajo ničesar pozitivnega, so se zdaj vrgli na posel negativne obstrukcije. Ta posel bi si Amerika lahko privoščila v mirnem času, toda danes, ko mora Amerika dan in noč napenjati vse svoje sile za uspešno nadaljevanje vojne—ko njeni sinovi dan za dnevom padajo na bojiščih—danes je to početje mizernih burbonev v kongresu naravnost hudodelsko.

Burbonska čreda ima zdaj na dnevnem redu celo vrsto preiskav, ki so naperjene proti raznim vojnim odborom, proti ljudem, ki se noč in dan potijo, da ne bi produkcija bojnega materiala zastajala, da neha armade na bojiščih sproti dobe, česar potrebujejo, da ne bo štrana odmerjanja potrebnih za civilno prebivalstvo še bolj zamešana kot je—ki se trudijo na stoterih mestih in na stotere načine za zmago Amerike in Združenih narodov v tej največji vojni v zgodovini. Te zaposlene ljudi bodo zdaj kongresni burbonci motili in jih klicali "na odgovor"—kakor da so zločinci.

Burbonska svojat grozi z vsemi mogočimi preiskavami, le ene preiskave se ne bo nikdar lotila, katera pa bi bila najpotrebnejša, ako je sploh katera preiskava danes potrebna:—to je preiskava "črnih trgov," na katerih privatni dobičkolovci sleparijo vlado in konzumente, in glede odušnih dobičkov, ki jih grabijo pod roko, na sleparske načine, stoteri industrijski in finančni magnatje.

To preiskavo bodo potlačili, če bo le mogoče—preiskavali pa bodo, če je res, kar trdi doktor Goebbels iz Berlina, da se Angličani na debelo okoriščajo z ameriškim "lend-lease" materialom.

Glasovi iz naselbin

Huda zima

Elizabeth N. J. — Tuka j imamo hudo zimo. Že od leta 1934 ni bilo tako mrzlo kot v tednu, ko to pišem, ko imamo sedem pod ničlo. Snega nimamo dosti na vzhodu, vendar pa smo dobili pravo kanadsko zimo.

V Mladinskem listu sem čitala, da imajo tudi v Montani hudo zimo. Dobro se spominjam tamkajšnje zime leta 1914-15, ko je bilo 53 stopinj pod ničlo. Takrat sem služila pri Finkelsteinu v Heleni. V tistem mrazu sem morala iti vsako jutro en blok daleč v trgovino, da sem zakurila v peči. Ko sem odpirala vrata, je bilo železje tako mrzlo, da mi je kožo odtrgalo na prstih. Potem pa v drugo trgovino še en blok daleč, da sem tudi tam zakurila. Helena je v vzhodju hriba in zelo mrzla pozimi.

V stari domovini sem imela pozimi veselje. Z očetom sem vozila drva in gnoj pa kole v vinograd, toda nisem take zime. Občutila kot tu kaj, kajti tam je podnebje bolj mlo.

V listih čitamo, kako Italijani v naših krajih v Beli Krajini uničujejo vinograde in gozde ob železnici, da se ne bodo mogli skrivati v njih gerilci. Obenem pa požigajo vasi in zidance v vinskih gorcih. Od Semiča do Črnomlja so na obeh straneh železnice sami lepi vinogradi. Kdor se je že vozil tam, je lahko videl vse zeleno in trte obložene z grozdem. Sploh je tam rasel najboljši vinski pridelek na Dolenjskem.

Sedaj pa vse to uničujejo Italijani. Nič ne pomislijo, kako je moral kmet težko delati in skopariti, da si je prihranil kak denar, kako je moral prekopati en meter globoko, da je zasadil trte. Ja, v vinogradi je bilo veliko trpljenje. Zdaj so nam v rodni krajih vse to uničili, trte posekali ali populili, zidance in vasi požgali in brate pomorili.

Sploh Italijan mori že sedem let, od leta 1935, ko je napadel Etiopijo, potem pa Albanijo. Ves ta čas je ropal in moril in pri tem imel podporo Rima. Po umoru jugoslovanskega kralja je Mussolini dal zaščito v Italiji tudi Pavliču in njegovim morilcem, ki sedaj skupaj iz Italijani in Nemci pa Ogrji morijo in požigajo po Jugoslaviji. Ampak Rim se ne zmeni za vsa ta hudodelstva, pa naj morijo po kloštrih ali vaseh. Toda prišel bo čas, ko bo začelo padati tudi po Rimu. Nekatera italijanska mesta so že dobila svoje. Pogovor pravi, da je čez sedem let vse povrnjeno. Upamo, da se to zgodi tudi v tem slučaju.

Katje Krainc je v svojem dopisu dobro odgovorila Trunku. Čeprav smo prišli kot pastirji iz starega kraja, vseeno vemo, komu gre za nohte. Kadar je prav

povedano, se oglasi gospod Trunk iz gorate Colorade. Torej tudi on bere to "pregrešno" Prosveto in gotovo si ne umije rok. V roke jo mora vzeti, če hoče vedeti, kaj je v nji, kajti biznis je biznis. Pri tem si gotovo ne misli, da bo radi tega pogubljen.

Agnes Pasarič.

Posiv Aurorčanom

Aurora, Minn.—V naši naselbini že dokaj časa prevladuje mnenje, da je skrajni čas, da tudi mi stopimo na plan, v vrste zavednih Slovencev in pomagamo našemu nesrečnemu narodu v starem kraju, kjer ga sedaj koljejo največji volkovi vse Evrope. Pustili smo tam očeta in mater, brate in sestre in druge sorodnike.

Čitamo, poslušamo in se med seboj pogovarjamo. Torej že vsi vemo, da je potrebna pomoč. In to pomoč moramo sedaj preskrbeti, da jim jo pošljemo kakor hitro bo to mogoče in rešimo gladu one, kar jih bo še ostalo, jih oblečemo in jim pomagamo zgraditi domove kakor tudi poklekati grobove, kamor so jih roparji pometali. Dobro vemo, kaj se zdaj godi tam, še več pa bomo izvedeli po vojni. Torej, da nas ne bo pekla vest, da smo pustili naše drage njih žalostni usodi, moramo storiti korake, ki vodijo do praktične pomoči našim ljudem v stari domovini.

Iz tega razloga je naše društvo 43 SNPJ na svoji seji že zadnje poletje začrtalo pot, da se ustanovi jugoslovanska pomožna akcija, iz katere se je potem razvil tudi Slovenski ameriški narodni svet. Naše društvo je zaključilo, da priporoča to akcijo na decembrski seji S. D. dvorane, v kateri so zastopana vsa tukajšnja društva. Zastopniki dvorane in posamezni člani so to priporočilo z veseljem sprejeli in sklenili, da se v ta namen vrši skupna seja 7. februarja v mestni dvorani.

Ali resnici na ljubo moram povedati, da je bila udeležba na tej seji premajhna kljub temu, da je tajnik dvorane poslal pismo vabilo vsem tukajšnjim društvom. Radi nepovoljne udeležbe je bilo sklenjeno, da se ponovno povabijo vsa društva in posamezniki iz Aurore in okolice na skupno sejo, ki se vrši v nedeljo, 28. februarja v mestni dvorani.

Upamo, da ne bo nihče izostal, marveč pokazal svoj obraz, da je za skupno delo v svrhu skupne pomoči našemu nesrečnemu narodu onkraj morja. Seveda ne more nihče čitati misli tega ali onega. Ampak nihče noče nikomur nekaj vsiliti, kar mu ni po volji. Vemo, da ni vse tako, kakor bi moralo biti. Vemo, da sta maršakeri oče in mati dala svojega sina v armado. Vemo, da je mladina raztresena po vsej

deželi, ker doma ni dela, čeprav živimo v srcu železoruđniške industrije. Zatorej ne živimo v kakšnem izobilju. Ali dolžnost nas veže, da pomagamo po svoji moči, kolikor kdo more. Star pogovor pravi, da zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača. Pomagajmo vsi, kolikor kdo more in skupno bomo lahko veliko storili za lečenje ran našemu narodu onkraj morja.

Torej vsi na skupno sejo v nedeljo, 28. februarja ob dveh popoldne v mestni dvorani. Charles Jerich, začasni zapisnikar.

Neka o zgodovini in drugem

Rock Springs, Wyo.—Oni dan mi je dala Mrs. Remitz knjigo "Ameriški Slovenci", naj jo prečitam. Ko pridem do strani 539, vidim veliko pomoto glede pokojnega Johna Koprnika, ki je utonil v toplicah v Washakie Fortu. V tej knjigi je rečeno, da ni bilo nikogar zraven. Naj povemo, kako je bilo.

Dne 2. julija leta 1916 naprežejo konje John Dolenc, njegov 12-letni sin John, John Berce in John Koprnik in se odpeljejo v toplice. Tja pridejo že pozno popoldne. Ko se navečerjajo, gredo spat. Drugo jutro John Koprnik vstane precej zgodaj in pravi, da gre v vodo, drugi naj pa zajtrk pripravijo.

Ko je bila kava pripravljena, pokliče Dolenc Koprnika, naj pride k zajtrku. John odgovori, da bo takoj nazaj, plaval bo po sredini z nasprotnega brega, da vidi, koliko je tam vroče voda. Res začne plavati. Ko priplava blizu sredine, je kar obstal in se pričel potapljati. Ko John Berce to vidi, brž skoči v vodo in ga še doseže, da ga potegne h kraju, toda ni bilo več življenja v njem. Potem ga nalože na voz in odidejo domov.

Ker so domov prišli že pozno, je pokojni ležal v Dolenčevi hiši čez noč, drugi dan, 4. julija pa je prišel "coroner" in vse popisal, kako se je nesreča pripetila. Mrtvega Koprnika je vzel s seboj in ko ga je mrliško napravil, so ga z vlakom poslali k hečri mrs. Kobljar v Cumberland, Wyo. Spremljal ga je Frank Rolich. Potem je mrliški oglednik povedal, da je pokojni imel počeno srce in pljuca raztrgana, ker je bil preveč prekuhan od vroče vode.

Vse to mi je znano, ker takrat sem se bečljal v Dolenčevi "šendi" in sem jih videl, ko so odhajali v toplice in ko so prišli domov. To pišem zato, da bi sorodniki, ako bi kdo čital to knjigo, ne rekli, da so Johna kar pustili utoniti.

Pokojni John Koprnik je bil precej študiran in znal je več jezikov. Z Jackom Pogonom sta malo prej govorila latinski. Na umijski seji je večkrat kaj podučnega povedal.

Sedaj po vseh listih lahko vidimo, kako junaško se obnašajo nemški in italijanski rablji napram neoboroženim delavcem in kmetom. Kaj pravite k temu vi nemški petolizci? Poročano je tudi bilo, da je Hitler dal ukaz, da bo ustreljen vsakdo, pri katerem bodo našli orožje. Taka

usoda lahko doleti tudi ubogega pastirčka, ako bo na paši delal piščalke in bi dobili pipec pri njem. Kaj rečete k temu vi nemški klečepalci?

Večkrat čitamo o komunistih, kako prekucuhi so in še brez vere. Sedaj se pa vidi, da imajo več izobrazbe kakor Nemci ali Italijani, čeprav se slednji štejejo med zelo civilizirane narode, toda so grši kot Čulukafrali ali ljudozrci. Tudi vere imajo več in boljše kot Italijani, čeprav je Italija med najbolj katoliškimi državami. Ampak se vidi, da je vera le pretveza za netenje sovraštva. V Rusiji ni nikomur zabranjeno, da ne sme verovati; vse narodnosti imajo tudi kulturno svobodo, da lahko govori v svojem jeziku. Pa poglejmo Nemčijo in Italijo, koliko se sme govoriti slovensko v Primorju, na Gorenjskem, Koroskem in Štajerskem. Še starši ne smejo govoriti slovensko z otroki in tudi molitev je prepovedana v slovenskem jeziku.

Res lep "novi red" je Hitler obetal. Pa ga bo skoro gotovo moral le sam imeti.

Naš shod v nedeljo, 14. februarja je bil dobro obiskan. Največ je bilo žensk, ker mora veliko moških delati tudi ob nedeljah. Nekaterim pa je Slovenija deveta briga, posebno onim, ki nimajo svojih ljudi tam. Glede drugih in glede Slovenije se pa že dobi kak izgovor, magari če ga pes na repu prinese.

Na shodu je bilo tudi veliko mladine, ki je verno poslušala Franka Plemla, ki je v angleščini povedal, kaj vse se dogaja po naših slovenskih krajih in kaj pomeni ta shod. Dekleta so nam pred shodom zapele ameriško himno, ob koncu pa še "Hej Slovenci". Res, lepo, je bilo.

J. Pintar, 10.

Kdo je pil—kaj?

Cleveland.—Ne vemo, kaj je naš partizanski generalissimo Anton Šabec pil predno nam je v našem listu Enakopravnosti z dne 18. februarja serviral "vest" pod naslovom: "Protest moskovske vlade". Ne verjamemo, da je bilo mleko, pa bilo kislo, sladko s smetano ali pa tudi samo "carnation milk". In sicer nam je še prej serviral kot so drugi listi poročali. Rekel je, da je posnel novico po radiu, da je sovjetska vlada pri jugoslovanski zamejni vladi formalno obtožila generala Mihajloviča, da sodeluje s sovražnikom.

Zdi se nam, da imajo angleški listi nekaj dogovor s radijskimi postajami, da oni poročajo vesti skoro istočasno, ampak Tone Šabec jih je prehitel. No, on že ve kako je treba, saj je bil nekdo črkostavec pri Prosveti po zaslugi pokojnega Jožeta Zavrtnika. Nam tudi to ne gre v glavo, zakaj nima Šabec sedaj rad Prosvete.

Well, well, mr. Šabec! Kaj ste pa vi do sedaj še storili za odrešitev Jugoslovanov ali Slovencev? Ali se zanašate le na Sovjetsko Rusijo, katere bi itak ne marali, če bi se morali ravnati po disciplini komunistov, ki so do zadnjega poletja slavili Mihajloviča in prodajali njegove slike po dolarju. Sedaj ga pa kažejo kot izdajalca, ker menda niso dobili dovolj "kastumarjev" za njegove slike in obenem iščejo drugega generala, čijega slika bo vredna vsaj dolar pet centov. Tega generala menda že imajo v osebi dr. Ribarja.

Mi he damo dosti na generale, prav nič pa na ameriške, hrvaške in kranjske komuniste. Še manj pa damo na uradnike, ki niso tič ne miš, marveč le Strausov "Netopir".

Kaj smo do sedaj storili v mptropoli, da odrešimo Primorce in Korošce pod plaščem izobraževalnega lista kot je Enakopravnost? Kaj pa vendar čakamo? Kdaj se pričnemo dramiti mi, "najbolj kulturni narod," ki smo spili toliko "kulture" za božične in novoletne praznike, da so vse likerske trgovine v Ohio skoraj prazne? Ali ne mislite, da boste morali spremeniti taktiko svojega pisanja, če želite odrešiti naš narod? Meni se zdi, da!

Ako bi se Šabec ne bil prenačil v svoji navdušenosti za partizane, bi bil mogoče poročal to vest nekako tako kot Cleveland Press istega dne. Tudi ta meščanski list je 18. febr. prinesel to vest pod naslovom: "Rusija obtožuje Mihajloviča sodelo-

vanja z osiščem," ampak se glasi precej drugače kot pa Šabecova. Spisal jo je Robert Dowson, štabni poročevalec United Pressa v Londonu in se v prevodu glasi:

"London, 18. febr.—Komunistično glasilo Daily Worker je danes reklo, da je sovjetska vlada poslala jugoslovanski vladi noto, v kateri obtožuje generala Dražo Mihajloviča sodelovanja z osiščem, toda to poročilo je bilo zanikano v avtoritativnih krogih.

(Moja opomba: Mirko Markovitch je v svoji brošuri "Yugoslav Front Against Fascism" napisal na štiri strani, da je bil Daily Worker (newyorški) z malo cirkulacijo edini časopis, ki je obdolžil generala Mihajloviča enakega dejanja. Torej Daily Worker več ve kakor pa sama sovjetska vlada. Toda naj se vrnem k poročilu Cleveland Pressa.)

Neki zastopnik jugoslovanske vlade je dejal, da ji ni bila dostavljena nikakšna nota take vsebine. Dodal je, da so bila zadnje tedne v teku pogajanja med jugoslovanskimi in sovjetskimi zastopniki v svrhu izravnavne nesorazumov med Mihajlovičevimi pristaši in komunističnimi partizani v Jugoslaviji. "Ta pogajanja se še vrše," je dejal zastopnik. "Mi upamo, da se bo vsa stvar rešila zadovoljivo."

V uradu sovjetskega tiska niso nič vedeli o kakšni taki noti. Neki zastopnik sovjetske časopisne agencije Tass je dejal, da ve le to, kar je čital v Daily Workerju.

V nekaterih krogih so mnenja, da so rusko-jugoslovanska pogajanja mogoče prišla do zastoja in da so Rusi mogoče dali namig Daily Workerju, naj pr vleče na dan staro povest od zadnjega avgusta, da s tem napravi pritisk na jugoslovansko vlado.

Komunistično glasilo pravi, da imajo sovjetski krogi neizpodbitne dokaze o Mihajlovičevem sodelovanju z osiščnimi elementi. Od časa do časa so prihajala poročila, da so se njegovi pristaši sem pa tam združili z nacijskimi ustaši in napadli partizane, ki so pod komunističnim vodstvom.

Resnost te obdolžitve je pevečana, ker je Mihajlovič vojni minister jugoslovanske vlade in je vsaj do sedaj užival zaupanje angleške in ameriške vlade in borbenih Francozov pod vodstvom generala De Gaulleja.

Krogi jugoslovanske vlade so vedno odločno zanikali, da bi imel Mihajlovič kakšne stike s osiščnimi elementi. Neoficialni jugoslovanski krogi pa so priznali, da so se Mihajlovičevi pristaši sem pa tam spopadli s partizani, da preprečijo čine, ki bi prinesli le represaljske eksekucije s strani osišča, ne pa kakšnih strateških vrednot.

Na drugi strani se pa komunistični navdahnjeni partizani pri vsaki priliki zatekajo k sabotaji, umorom in drugim gerilskim aktivnostim brez ozira posledice na lokalno prebivalstvo, samo da prisilijo osišča, da drži čim več vojaštva izven Rusije.

Nedavno je angleški vojni urad čestital Mihajloviču in njegovim četnikom na njih pomoči zaveznikom. Zadnji teden je pa general De Gaulle odkrival generala Mihajloviča z redom vojnega križa.

Tako torej poroča časnikarški poročevalec Robert Dowson iz Londona. Šabec pa seveda po svoje.

Frank Barbič, 53.

Popravek

Kemmerer, Wyo.—V mojem dopisu z dne 16. februarja je bila mala pomota. Glasiti bi se moralo, da je bil na dopustu pri svojih dragih Joe Mohar, ne Mlakar.

Anton Trašnik.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA
Izdaja svoje publikacije in posebno list Prosveta za korist, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih političnih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih političnih organizacij in njih društev ne smejo pošiljati listu Prosveta.

Ruski oklopni avtomobili v Schlussselburgu, trdnjanskem mestu, ki so ga Rusi zasedli po zlomu nemškega obloganja Leningrada.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ DOMOVINE

Izpred vojaškega sodišča

(Posneto iz ljubljanskega "Jutra" z dne 14. oktobra 1942 v izvirnem besedilu.)

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljstva oboroženih sil na Slovensko in Dalmacijo, odsek ljubljana, je izreklo naslednjo obdobo v zadevi proti:

DROBNIČU IVANU, sinu pok. rana in Koenig Rozalije, roj. v Gruenbachu 19. IX. 1903, bivajočemu v Salki vasi 27, delavcu, priprtemu obtožnemu:

a) prevratne združbe po čl. 4 Ducejevega razglasa z dne 2. X. 1941, ker je od nedoločene dobe 31. avgusta 1942 na koševskem ozemlju sodeloval pri prevratni družbi, ki je imela namen nasilno spreminiti politično, gospodarsko in socialno ureditev v državi;

b) sodelovanja pri oboroženosti po čl. 16 Ducejevega razglasa z dne 3. X. 1941, ker je v omejenih časovnih in krajevnih okoliščinah sodeloval pri oboroženosti, ustanovljeni z namenom, da vrši zločine proti notranji ureditvi države.

Iz teh razlogov izreka sodišče **ROBIŽA IVANA** krivnega prisilnih mu zločinov in ga kot takega obsoja v dosmrtno ječo z vsemi zakonitimi posledicami, vključno plačila procesnih stroškov in vzdrževanja v zaporu.

Odreja enkratno izjavo te sodbe v listih "Jutra" v Ljubljani "Piccolo" v Triestu.

Izpred vojaškega sodišča

(Posneto iz ljubljanskega "Jutra" z dne 14. oktobra 1942 v izvirnem besedilu.)

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljstva oboroženih sil na Slovensko in Dalmacijo, odsek ljubljana, je izreklo naslednjo obdobo v zadevi proti:

GORKIČU DUŠANU, sinu A. in Lipovec Alpline, roj. 21. I. 1922 v Ljubljani in tamkaj rajučemu v Splitski ulici 11, begu, obtožnemu:

a) zločina po čl. 4. Ducejevega razglasa z dne 4. X. 1941, ker je deloval pri prevratni družbi, ki je imela namen nasilno spreminiti politično in socialno ureditev v državi;

b) zločina po čl. 5. Ducejevega razglasa z dne 3. X. 1941, ker je deloval pri oboroženosti čet, ustanovljeni z namenom, da vrši zločine proti državnim osebnosti;

c) zločina po čl. 5. Ducejevega razglasa z dne 3. X. 1941, ker je razširjanje listov protitališkane vsebine "Slovenski poročalec" in "Mlada Slovenija" kot propagando z namenom, da nasilno spreminijo politično in socialno ureditev v državi;

d) zločina po čl. 2. Ducejevega razglasa z dne 24. X. 1941, ker je protipostavno v posesti vojaškega orožja in streliva.

Iz teh razlogov izreka sodišče **GARKIČA DUŠANA** za krivnega prisilnih mu zločinov prevratne združbe, prevratne propagande in sodelovanja pri oboroženosti čet ter ga kot takega obsoja v dosmrtno ječo z vsemi zakonitimi posledicami, vključno plačila procesnih stroškov in vzdrževanja v zaporu.

Glede na čl. 479 kazenskopravnega postopka oprošča istega **GORKIČA** obtožbe posesti in streliva zaradi pomanjkanja kazni.

Odreja enkratno objavo te sodbe v listu "Jutra" v Ljubljani "Piccolo" v Triestu.

POSLOJNI POLOŽAJ NA BALKANU

Časopis "The New York Times" in "New York Herald Tribune" sta objavila v zadnjih dneh, obširne članke o poslojnih položajih na Balkanu. Poročila v pogledu Hitlerjevega "zveznika". V New York Timesu poročajo znani publicisti L. Sulzberger. Iz njunega članka navajamo nekateri značilne podatke.)

Marionetne vlade osiha na Balkanu

London, 14. febr. (NYT). — V London prihajajo vesti o govoricah, da se Hitlerjevi pomagači v južnovzhodni Evropi skušajo rešiti iz vojne in radi tega iščejo stikov z vladami Zedinjenih narodov. Te govornice so postale bolj verjetne po govoru dr. Edwarda Beneša, predsednika čehoslovaške vlade v izgnanstvu, ki je na radiu izjavil, da se Nemci pripravljajo na umik do Dnjeptra in da nameravajo nasloniti svojo obrambno linijo na Pripietska močvirja, na Dvino in na Dnjester.

Ako bi bila ta informacija pravilna, bi sledilo iz nje, da se bo pomaknila fronta nazaj do neposredne bližine vzhodne meje Rumunije in Poljske. Jasno je, da bi to povzročilo največjo nervoznost med Hitlerjevimi marionetnimi zavezniki.

Toda, tudi ako je res, da si žele Rumunija in Madžarska — tudi Finska — konca te vojne in miru, je treba priznati, da tega ne bodo mogle storiti, predno se ne zruši nemška vojaška sila.

Prestiž rumunskega kmečkega vodje dr. Julia Maniu je tako zrastle, da zdaj že napada predsednika Antonescuja; njegov vpliv je tako velik, da se ga vlada ne more nasilno znebiti. Iz Rumunije poročajo vedno več o propadanju zaupanja v zmago in volje do boja; vse si želi miru in konca vojne, trpljenja in izgub. Najnovejša poročila zatrjujejo, da je rumunska armada po svojih strašnih izgubah na ruski fronti stopila v hudo opozicijo proti obema bratom Antonescu.

Tudi glede Madžarske so začele krožiti govornice, da si prizadeva najti pot do miru. Madžarska kot katoliška dežela baje najbolj išče ugodnega terena v vatikanskih krogih. Koliko je resnice v teh govorih, je težko reči, toda res je najbrže, da so pomagači osiha na Balkanu do grla siti vojne in porazov ter v velikem strahu pred bodočnostjo.

Mržnja in strah vladata na Balkanu

(Johannes Steer v New York Postu, 16. februarja 1943)

Nemški vojaški položaj, ki stoji pod vplivom dogodkov na ruski fronti in anglo-ameriške grožnje napada na Evropo z juga in zahoda, je težko pravilno oceniti, ako se ne upošteva v vseh podrobnostih tudi položaj na balkanskih ozemljih.

Nobena izmed oih balkanskih dežel, ki so danes v službi osiša, ne veruje več v zmago Nemčije. Druga za drugo so prišle do zaključka, da je njihova edina rešitev v tem, da sklenejo kakor hitro mogoče mir z Zedinjenimi narodi. Te vlade skrbno prikrivajo svojim narodom, koliko njihovih divizij je bilo uničenih na ruski fronti (20 rumunskih, 6 madžarskih in 9 italijanskih).

Po nevtralnih poročilih presegajo rumunske izgube tristo tisoč mož, a dva rumunska generala sta napravila samomor. O priliki teh govorih piše švicarski list "St. Galler Tageblatt": "Posledica teh porazov se kaže v naraščajoči množici dezertirjev, ki nočejo v vojaško službo in se v vedno večjem številu zatekajo na Bolgarsko."

Istočasno se je razgibala živa propaganda proti nadaljevanju vojne; ves Balkan, vključno Makedonija in Grška, je nemiren in vre.

Osnovni cilj madžarske politike po sklepu trianonskega miru je bil pridobivanje ozemlja. Po Monakovem so takoj naznanili Čehoslovaki svoje teritorialne zahteve. Od tega trenutka naprej je Madžarska posvetila vse svoje moči grabežljivi politiki nabiranja teritorialnih odpadkov z nemške mize, ne da bi pri tem Nemčiji v vojaškem oziru pomagala. Kljub temu so ji Nemci dovolili, da zasede Rutenijo. Naslednji korak je bilo priključevanje Transilvanije, katero so iztrgali Rumunom. Nato pa je prišla "zmaga" nad Jugoslavijo.

Dozdaj je Madžarom uspelo omejiti svojo vojaško udeležbo na ruski fronti; poslali so tja komaj devet divizij (približno 130.000 mož), dočim so morali prispevati večje število svojih divizij za boje proti hrvaškim in srbskim gerilcem. V primeri z maso 20 divizij, katere so Rumuni morali poslati na rusko fronto, se je Madžarska rešila iz te zagate zelo poceni, kar še danes jezi njene sosede.

Nemci so mojstri v izsiljevanju. Madžarska, kateri je pripadel levji del Transilvanije, se mora bati rumunske osvete. Rumunijo pa drže v škripcih z grožnjo, da bodo izgubili vse svoje pridobitve na vzhodu, ako bi Rusija v tej vojni zmagala.

Glede Bolgarske pa ne smemo pozabiti, da je kralj Boris leta 1936 obiskal Hitlerja in Mussolinija in da je od te dobe naprej bolgarska zunanja politika popolnoma posvečena realizaciji ideje Velike Bolgarske — na račun Grčije in Jugoslavije — tako da je Bolgarska popolnoma zašla v vode osiša.

To je na kratko slika položaja v treh diktatorskih deželah, ki so računale na to, da jim bo nemška "nepremagljivost" za vse veke in z malo ceno pomagal.

Domača fronta

V. Office of War Information, Foreign Language Division, Washington, D. C.

Novi program racioniranja se začne 1. marca

Ko stopi v veljavo racioniranje sadija in zelenjave ter juhe v konzervah (canned), steklenicah (bottled) ali v zmrznjenem stanju (frozen) in osušeno sadje (dried fruits), bo lažje za občinstvo razumeti, kaj in kako deluje ta metoda racioniranja na točke (point rationing). Zaloga živeža v zgoraj omenjenih oblikah, ki je na razpolago civilnemu prebivalstvu, je mnogo manjša — vsled velikih količin, ki jih potrebujejo vojski in vsled manjše produkcije konzerv radi prihranka — nujno potrebnih kovin. To je povzročilo potrebo, da se ono, kar preostane, enakomerno deli med občinstvo po racioniranju, ki se začne 1. marca.

Prodaja vseh teh racioniranih jestevin s strani prodajalnic na drobno je prenehala 20. februarja, registracija za novo knjižico — War Ration Book Two — se pa vrši ta teden v šolah, cerkvah ali drugih primernih prostorih. Kjer so ljudje naseljeni preveč razrazen ali v slučaju slabega vremena, je tudi dovoljeno registriranje po pošti. En sam član družine sme registrirati vse druge, ako predloži prvo knjižico — War Ration Book One — za vsakega člana družine.

Prva doba, za katero bo veljalo to novo racioniranje, bo obsegala mesec marec in vsak lastnik knjižice šteje 2 bo imel 48 kuponov-točk, da jih porabi za nakup racioniranih živil, razen kuponov za konzerve, ki jih takoj odtrgajo, ako je kdo dne 21. februarja imel še v svoji

gala do teritorialnega povečanja. Politika Velike Nemčije bo uspevala le toliko časa, dokler bodo tam nastanjene divizije nemških vojakov in držale vajeti v rokah.

Gangster, ki ne more več plačevati dnlne svojim hlapcem, je v hudih škripcih. Kakor pojemo vojne vojaške sile Nemčije, tako naraščajo in postajajo bolj precizne njene zahteve. Marionetne vlade, katerim so naslovljene te zahteve, pa se izgovarjajo na nevoljo svojih narodov, ki vidijo kako kopne njihove moške sile in kako njihovo bogastvo propada — te vlade se upirajo in nočejo več podpirati te v naprej izgubljene in nepotrebne stvari.

Balkanski polotok med Črnim in Sredozemskim morjem krije desno krilo nemške armade na vzhodni fronti. Kje bodo udarili zavezniki, na Balkan, na Italijo ali v južno Francijo, to je skrivnost Casablanca; mrzlična naglica, s katero Nemci utrjujejo jadransko in egejsko obalo, pa jasno kaže, kako ruske zmage in grozeča dominacija Sredozemskega morja s strani Angležev in Amerikancev vplivajo na Balkan, ki je bil za Nemčijo zaloga, iz katere je črpala novih sil, a zdaj postaja zanjo težko breme.

Ako se delo ne smatra za nujno potrebo

Vsi oni, ki so po starosti podvrženi vojaški službi in delajo v 29 poklicih in 36 podjetjih ali službah, ki se ne smatrajo za nujno potrebno za vojni program, bodo lahko uvrščeni v armado dne 1. aprila, razum ako bodo tedaj uposleni pri kakem potrebnem vojnem delu. Prošnje ljudi v teh starostnih skupinah za odložitve vojaškega nabora, češ da imajo sorodnike, ki so odvisni od njihovega zaslužka, se bodo manj upoštevale s strani lokalnih nabornih oblasti, ki so bile obveščene o ogromni potrebi sposobnih ljudi za oborožene službe in vojne industrije.

Vsak delavec, ki bi rad stopil v vojno industrijo, naj se posvetuje z najbližjo federalno posredovalnico dela (United States Employment Service), kje bi mogel dobiti kako vojno delo, oziroma kje bi se mogel izveščati za isto, in prosilci naj se izognejo onim središčem, ki so prenapolnjeni ljudi, razen ako jih posredovalnica sama tja pošlje.

"WAVES" in "SPARS"

Prvič v svoji zgodovini ima bojna mornarica Združenih držav svojo žensko rezervo, znano pod okrajšano WAVES. Svrha teh uradno organiziranih žensk je nadomestiti moške člane mornarice na obrežnih postajah znotraj kontinentalnih mej Združenih držav. Odgovarjajoča ženska rezerva na obrežni straži (Coast Guard) je znana pod okrajšano SPARS.

Za dopolnitev teh rezerv, WAVES in SPARS, je sedaj potrebnih 35.000 žensk, da napolnijo službe v radiu in vojaških štabih. Nekatere so potrebne za važna mesta pri mehaničnem delu in za zrakoplovno delo na tleh.

Vse ženske, ki so ameriške državljanke in ki odgovarjajo spodaj označenim zahtevam, se pozivajo, naj stopijo v WAVES ali SPARS takoj.

Stare morajo biti vsaj 20 in manj kot 36 let, morejo biti samoske ali poročene, brez otrok pa pod 18. letom.

Zahtevata se vsaj dve leti srednje šole (high school) ali trgovske šole (business school).

Vpis v WAVES ali SPARS nudijo sledeče ugodnosti:

- Brezplačno izveščanje za WAVES in SPARS v najboljših višjih šolah (college).
- Zanimiv vežbalni urnik, vsiški dopust za zabavo ob koncu tedna. — Za časa vežbanja ni treba kuhati, streči pri mizi itd.
- Polna mornariška plača, začneši s \$50 pa mogoče do \$126 na mesec, pa dodatne doklade za preživetek in stanovanje.
- Uniforme v vrednosti \$200 — brezplačno.
- Dobra hrana, najboljša zdravniška in zobarska oskrba, dodatni prispevki za odvisne ljudi, vladno zavarovanje na življenje ob nizki ceni, manjše prevozne cene, manjše vstopnine za gledališča in kinematografe.

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveta"? Podpišite svoj list!

TO IN ONO

Piše Zvonko A. Novak

Kaj bo, kaj bo?! — Tragična usoda, ki je zadela izbrano nemško vojsko pri Stalingradu — Tannenbergu v povečani obliki — pomeni nezasišano ponižanje "neprekosljivega" nemškega vojskovodstva in strahovito poraz "nepremagljive" nemške vojne sile.

Divji beg nemških vojev in oklopnih divizij pred mogočnim valom zmagovite rdeče armade, ki je večraj obhajala svojo petindvajsetletnico, je, kakor vse kaže, začetek nezogibnega razsula pošastne nemške vojne mašine v Evropi in drugod.

Ze bo dobre tri mesece temu, odkar podijo hrabra in junaške čete rdeče armade pobitega sovražnika pred sabo, a še ni opaziti nobenega upenjanja med njimi. Hitler pošilja sveže divizije iz zasedenih dežel drugo za drugo tjaka, pa vse nič ne pomaga. Rdeča armada se čimdalje bolj bliža nemškemu ozemlju in že je pri Dnjeptru.

No, zdaj bo obtičala tamkaj, je pobožna želja tistih, ki so iz neosnovanih razlogov že malo nevoščljivi Rusiji ter ji zastran tega ne privoščijo preveč zmagovitosti. Toda zdi se, da ne bo temu tako.

Kaj bo, kaj bo, če prilomasti razjarjeni ruski medved v Berlin? To je tisto, pred čemer upravičeno trepetava prav vsa Nemčija danes in Hitlerju se že tresejo hlače, pa skuša trapa trapa-sta spraviti v tak strah še tudi Anglijo in Ameriko s pomočjo ljubeznive prekanosti v Vatikanu.

Kaj bo, kaj bo, če prehitijo Rusi angleško pa ameriško vojsko ter pridejo prvi v Berlin, že tarnato nekateri ameriški listi odkrito v svojih vsticah in prikrito med njimi... Ce uženejo sovjeti Hitlerja in njegovega, še pred nedavnim sila gobezdavega lakajja Benita prvi v kozji rog, vzdihujejo drugi, potem bo nekaterim ubežnim vladam, ki s kroninimi glavami vred čakajo liki grešne duše v vicaħ na vso moč zaželjenega odrešenja v Londonu, odklenkalo za vselej.

Ježeš, kaj bo, če bo Stalinsva beseda odločevala v Evropi, tožijo vsi verni kristjanje na pobudo vatikanskih trobil ter s tem hote in nehoti napeljujejo vodo na Hitlerjev mlin.

Da, hudo se bojijo ti ljudje in vidijo strahove, kjer jih ni. Moskvska vlada je že večkrat povedala brez vsakršnih zavijanj in ovinkov, da ji gre za uničenje fašizma vseh vrst, za zagotovitev trajnega miru po vsem svetu, za svobodo vseh narodov, velikih in majhnih, ne pa za kakor prisvojitev tuje zemlje. Ob enem je pa že tudi uradno priznala Slovanom pravico do vsega slovenskega ozemlja, česar žal še ni storila nobena druga vlada Združenih narodov.

Londonska vlada je res pripravljena napeti vse svoje sile za zlom nacizma in fašizma, ali ni pa še rekla nobene, kaj misli storiti z Indijo, ki je baš sedaj, ko si Mahatma Gandi s postom krajša življenje, v jako kočljivem položaju, niti ni doslej še črhnila besedice o svojih namerah v Evropi po vojni. In tudi o vprašanju Daljnega vzhoda molči kakor grob.

Tu pri nas se naša javnost predvsem opira na znamenito Atlantsko izjavo ter zanaša na zdrava načela v njej. Ali vseeno se premalo pečemo s povojnimi vprašanji, ki so tako važna kakor vojna sama. Zmaga vojne oziroma brez zmage miru ni zmaga, nego le premirje, v katerem se svet pripravlja za prihodnjo, še vse hujsko in strašno vojno. Za dokaz temu nam lahko služi "mir" prve svetovne vojne.

Ta dežela ne hlepi po tujih ozemljih. Politika naše vlade ni bila in ni politika grabežljivosti, ni politika imperijalizma. Tudi ne bo nikoli, če se ne najde kdo, da bi ji dal drugačno smer. In ravno te dni se pojavljajo med nami ljudje, ki pravijo, da moramo dobiti za to, kar dajemo Rusiji in sedanjih bojih, od nje plačilo v obliki nekaterih ruskih pomorskih oporišč.

V kongresu se je zadnji teden oglašila neka kongresnica ter dejala, da mora priti po tej vojni do "ameriškega stoletja", v katerem naj Združene države ameriške zagospodujejo svetu ter igrajo vlogo Britanije pred vojno. Kjer kdo gospoduje, morajo biti tudi podložniki, nesvobodnjaki in na Angleškem se že poraja strah, da bo Amerika po tej vojni v zraku to, kar je bila Anglija poprej na morju.

rem naj Združene države ameriške zagospodujejo svetu ter igrajo vlogo Britanije pred vojno. Kjer kdo gospoduje, morajo biti tudi podložniki, nesvobodnjaki in na Angleškem se že poraja strah, da bo Amerika po tej vojni v zraku to, kar je bila Anglija poprej na morju.

To močno diši po imperijalizmu ter ustvarja sumničenje, vznemirjenje, nezaupanje, strah. Take ideje krhajo prepotrebno povezanost med Združenimi narodi, ki bodo morali, kakor je dejal predsednik Roosevelt oni dan v svojem govoru po radiu, ostati povezani tudi po vojni, če hočejo, da se bodo izvajala načela Atlantске izjave.

Kaj bo, kaj bo, če se to ne zgodi? To, ne pa, kdo bo prvi prišel v Berlin, naj bi skrbelo vse tiste, ki resno mislijo po zmagi na krvavih bojnih poljanah tudi na zmago miru za zeleno mi-zo.

Značilna izjava. — Naš pomožni odbor in naš narodni svet sta resni, potrebni organizaciji in zato tudi vredni, da ju podpirajo slovenski Amerikanci po vseh svojih močeh.

Ali če hočeta uživati popolno zaupanje med našimi ljudmi šlom po Ameriki, mora biti popolnoma jasno, da nimata nobenih stikov z zastopniki ubežne jugoslovanske vlade ne tu ne v Londonu. Obe organizaciji morata biti edine ameriški ustanovi, ki ju moralno in gmotno podpira le ameriški živelj.

Mi smo ameriški državljanj, pa ne maramo nikakršne zavzeze z zastopniki kraljeve jugoslovanske vlade.

V imenu zveznega članstva se oboja Jugoslovanski informacijski biro v New Yorku, ker potljarja izvirne vesti iz stare domovine tako, da so v soglasju s smericami ubežne jugoslovanske vlade, čeprav se ne da utajiti dejstvo, da so tamkaj naši ljudje, organizirani v Osobodilni fronti, zares pravi borci za demokracijo vsega slovenstva. V teh bojih si zamišljajo povojno Slovenijo v federativni republiki, do katere bodo imeli v smislu načel, izraženih v Atlantski izjavi, vso pravico, pa če bo to prav ubežni jugoslovanski vladil ali ne.

Ameriški Slovenci želijo svojim bratom in sestram okraj morja to, kar uživajo sami v tej svobodni zvezni republiki. Želijo jim svobodo, enakopravnost in demokracijo.

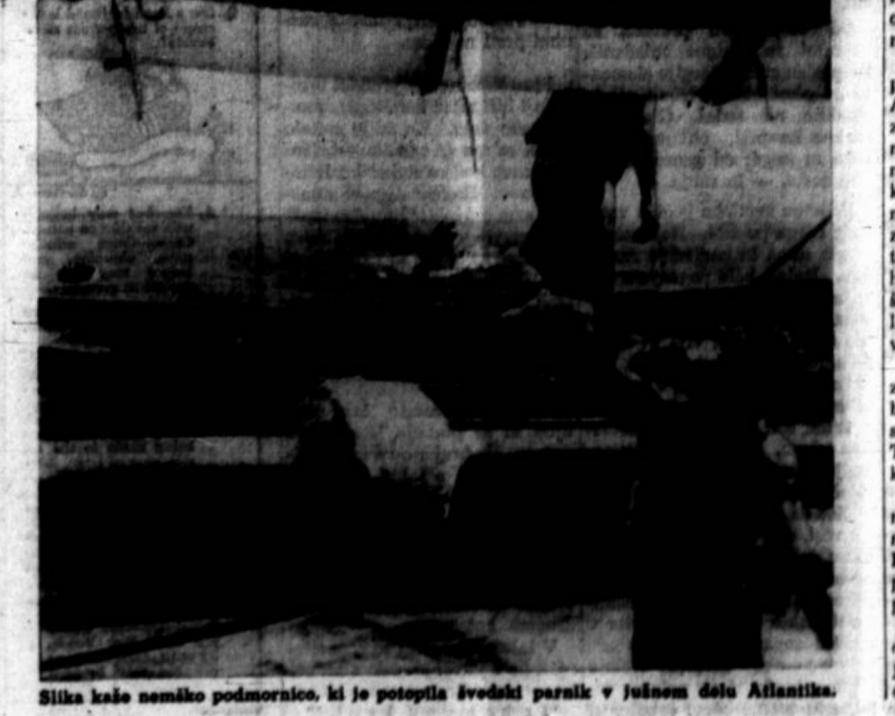
Avtonomna in združena Slovenija v zvezni jugoslovanski, oziroma slovanski republiki je pogoj za pravo, svobodo življenja in pa podlaga trajnega miru v Evropi.

Če je to načrt Osobodilne fronte, potem jo moramo že iz moralnih obveznosti do svojih bratov in sester v stari domovini podpreti v njenem stremljenju in to povedati svoji vladi v Washingtonu. Hkrati moramo seznaniti z vsem tem vodstvo angleškega naroda in pa rusko vlado, ki je že odobrila zamisel združene Slovenije po vojni.

Vse to vsebuje resolucija, ki jo je oglasno sprejel glavni odbor Ameriške bratske zveze v imenu njenega članstva dne 10. februarja letos, in v smislu te vsebine hoče ta tretja največja slovenska bratska organizacija v Ameriki podpirati delovanje Slovenskega ameriškega narodnega sveta.

Če nam bodo še vse druge naše narodne organizacije predložile vsaka-svoje stališče tako jasno in morda tudi tako odločno, potem bodo na mah odstranjene marsikatere ovire, ki morebiti hodijo pravemu razmahu in razgibu našega skupnega gibanja za rešitev in pravice slovenskega naroda tu in tam prav hudo v napoto.

Zato je zgoraj omenjena resolucija Ameriške bratske zveze zelo značilna, zanimiva in pomembna.

Slika kaže nemško podmornico, ki je potopila švedski parnik v južnem delu Atlantika.

For VICTORY

BUY UNITED STATES DEFENSE BONDS AND STAMPS

TUJEC

Rado Murnik

(Se nadaljuje.)

Kakor omamljen po ljutem udaru Zorko ni slišal, kaj govori Leskovar. Komaj se je zavedal, kod hodi.

Nekoliko prej so zaškripala stranaka vratca grajska in prikazal se je Hubinger. Previdno se je ozrl naokoli, in ko je videl, da ni nikjer žive duše, je tiho poklical Milko, da je stopila tudi ona z vrta. Obraz ji je gorel, na trepalnicah so blestele solze.

"Ah — da bi mogla s tabo!" je vzdihnila in ga motrila z otožnimi očmi.

"Pametnejše je, da ostaneš doma, dokler se ne vrnem," je dejal skoraj hladno.

Oklenila se ga je in poljubila. Trepetaje se je naslonila obenj in sklonila glavo na njegove prsi. Obupna žalost se je ovajala v njenem razburjenem vedenju.

Hubinger jo je tolažil in ji govoril z zamolklim glasom. Ali vedno se je oziral v stran. Videlo se je, da mu predstava ta prizor in da komaj čaka njegovega konca. Milka je dvigala glavo, ga poslušala pozornostno in verno, se jokala in zaeno smehljala, kakor otrok, ki ga tešijo z lepimi obljubami. Potegnil ji je roko z objokanega obraza in jo božal.

"Milka, ne jokaj se! Kmalu ti pišem iz Gradca. Nič naj te ne skrbi..." V njegovih besedah se je skrivalo nekaj prisiljenega, neiskrenega.

"Jeseni se poročiva... Ah, Edgar, kako bom srečna!"

"To sem slišal danes že večkrat," je rekel mrzlo in spustil njeno roko.

"Edgar..." pogledala ga je osuplo. "Slabe volje si danes..."

"No, kaj še?"

"Ljubim te tako zelo..."

"Zakaj ponaviljš zmeraj eno pesem?"

"Le na te mislim, le tebi živim. Umreti bi morala, če me ne bi hotel več ljubiti..."

"Povej kaj novega!" se je posmehoval.

"O čem naj govorim, če ne o svoji ljubezni?" je zahtevala.

"Milka, čas je, da se ločiva," je velel hladnokrvno.

Kakor težko kladivo so jo zadele te besede. Pogledala ga je proseče in šepetala ponižno:

"Še malo naj ostanem... Tako težko mi bo brez tebe..."

"Večno vendar ne morem tukaj ostati!"

"Ah, Edgar... Odkraja si govoril prijazneje z mano... Ali se ti nič ne smilim?"

"Zdaj mi že očita — Obrnil se je od nje.

"Ne zameri mi... Nisem te hotela žaliti. Če bi vedel, kako mi je hudo..."

Umolknila je. Srce ji je trgala silna žalost. Ni se upala govoriti; bala se je, da ga zopet ne ozlovolji s kako besedo. Globoko je vzdihnila. Kako bridko je bilo to slovo!

Pogledal je na uro. Bilo je že dobro pozno popoldne.

"Milka, da se kmalu spet vidiva, zdrava in vesela," je izpregovoril nekoliko prijazneje. Očila mu je bele roke okoli vratu in mu nemo zrla v oči. Poljubila sta se, potem je stekla proti vasi. Hubinger je gledal za njo z naveličanim obrazom.

Tedaj sta stopila Matek in Anza izza kopinja na pot. Zorko je izza grmovja videl, kako sta se poljubila in vse je zavrelo po njem.

"Na mojo gorjačo, Matek! Kar sam opravi, saj si močan; jaz bom pa gledal."

Zorku je silila kri v glavo in mu napenjala žile. Zgrabil je Anzovo gorjačo in skočil pred Hubingerja. Ko ga je ta zagledal, se je prestrašil in obledel. Umaknil se je nekaj korakov nazaj, toda Zorko mu je prestregel pot.

"Stoj!" je velel; od ljutosti mu je bil glas hripav, divji.

"Kaj želite?" je vprašal Hubinger nemški. "Ne poznavam vas."

"Kaj laziš za našimi dekletji?" je vprašal Zorko kratko, osorno in butil z gorjačo ob tla.

Hubinger je izvlekel revolver. Nekaj trenutkov sta si stala čisto blizu drug drugemu nasproti in si gledala v sovražne oči. Zorko se je tresel od jeze, Hubinger od strahu. Vendar si je poizkusil graditelj pomagati s predrznostjo in odgovoril navidezno mirno: "Kaj je vam to mar? Ali naj prosim vas dovoljenja?"

"Imaš kaj vesti ali ne?"

"Ali sem vam odgovoren? Nikomur se ne bom opravičeval."

Ne da bi obrnil oči od njega, je Zorko bliskoma zamahnil z gorjačo in udaril nasprotnika po roki, da mu je odletel revolver in se sprožil. Anza je prestrašena skočil v jarek in se tipal, če ni zadet. Hubinger je od bolečine in jeze spočil obraz. Naglo se je okrenil in jel teči ob zidu, Zorko pa za njim in udrihal po njegovih plečih, da se je begun kar upogibal.

Anza se je overil, da ni ranjen, in se veselo skobalal iz jarka. Videčemu, kako goni Zorko Hubingerja pred sabo, se je zdelo to tako razveseljivo, da se je od smehu upiral za boke.

"Prav, prav, prav!" je izpodbujal Matka. "Le po njem! Le, le, le!"

Naposled je mizar popadel graditelja za ramo, ga stresel in mu dejal: "Dovolj za danes. Zapomni si to! Kadar zapleševa drugič, dobiš več. Sram te bodi! Fej!"

Hubinger je izginil za oglom, Anza pa je domov grede hvalil Zorka: "Dobro si mu postregel, Matek, še mene veseli. Imenitno si ga božal po hrbtu — lop, lop, lop! Komaj še hodi. No, ne bo mu škodovalo ne, čeprav ni vaju takih domačih zdravih. Ali se mu je mudilo! Presneto si hitro mahal, presneto je poskakoval! Še na smrtni postelji te bo pomnil. Pa misliš, da bo kaj izdalo? Nič. Mlad grešnik pa star pes se ne poboljšata. Zdaj bom laglje spal, ko vem, da je prejel pravično kazen. Par dni ga bo že bolelo, če ne več, in še pištolico je izgubil. Boga naj zahvali, da nisem pomagal še jaz! Težko sem se krotil..."

"Anza, ne govori nikomur o tem!"

"Bog varuj! Saj nisem neumen."

Dva dni je ležal Hubinger, češ, da se ga je lotil hud revmatizem; tretjo noč pa se je odpeljal v Gradec.

11.

Že več dni pred Malo mašo je bilo v Podgori vse živo.

Slovenci in Hrvatje so romali na Svete Gore. Procesije so dospеле celo iz Zagreba in Maribora. V podgorški vasi, na cestah in potih v obližju je mrgolelo romarjev in romaric, starih in mladih, s culami in torbami, z odpustki in podobcami, z orglicami od ločja in ustnimi "harmonikami". Eni so šele šli na Gore, drugi so se že vračali.

Valenčakova gostilnica je bila vedno polna, zlasti poslednji dan, na Mali Šmaren. V kuhinji so neutrudno pekli, cvrli in kuhali. Na mizah se je kadila pečenka poleg orehovitih in sirovih potic. Celo beračem se je godilo dobro.

Milka se je sredi te vesele, glasne množice čutila še bolj nesrečno in zapuščeno. Težko, težko je pričakovala njegovega pisma. Sedaj je upala vse najboljše; sedaj se je bala nesreče; sanjala je sedaj o peklju, sedaj o nesbeh. Zapala je poštenosti Hubingerjevi, ali kljub temu so jo večkrat mučile temne slutnje, nejasna bojazen, strah glede bodočnosti in duša ji je talvala kakor v gosti megli.

(Dalje prihodnjč.)

Iz tajnosti prirode

Zbirka poljudno-znanstvenih črtic

PRAVLJICA O LAKOTI
Spomin izza vojnih dni
Dr. P. Vidov

(Nadaljevanje.)

Tiha groza spreleti elemente. — Kot večje se prižigajo vsepovsod trepetajoči plamenčki. Polglasni šelest vrši po ozračju.

Droben, hripav glasek zakašlja v čarodejno snovanje: "Kam ste se osmelle, predzrne prvine? Kar si sanjate ve, je naravnost absurdno! Umazan kamen si, Premog, brez moje pomoči — in kamen ostanesh; prazen zrak ste, Kisik, Vodik in Dušik; in kos zarjevele kovine, železo! — 'Vis vitalis' je moje ime. Ali znate latinski? 'Zivljenska moč' se pravi to po domače. Brež mo je volje je prazen in puhel vaš trud. — Iz te vaše moke ne bo živega kruha! — To vam moram povedati v hrk", tako je rekla in kašljala dalje, ker jo je dolgi govor izmučil.

Osorno zatuli Plamen v ognjišču: "Kaj te res še ni pobrala naduha, jezikavo babič?"

Stopenjdeset let še strašilo po svetu in prodajalo svojo neslanost. — Z ognjeno močjo sem že naštetokrat združil prvine, ki so si bile v dno duše sovražne, pa bi teh ne strnil v spojine, ki se ljubijo med seboj in so si sveste svojega cilja?"

"Če bo potreba, ti priskočim še jaz na pomoč in zakrešem električne iskre."

"In da pojde laže od rok, še jaz s svojim tlakom jače pritičem", dostavita Žveplo in Zrak. Kot himna zamaknjencev zori po sobi soglasen spev elementov. Iz vseh kotov in sten, od stropa in tal se klanjajo kralju Ogjliju:

"Zvesto ti služimo, s tabo se združimo, v živez se strnemo, Hajdi! — Naprej!"

Nepopisen vihar se razljudi po sobi. V divjem vrtincu zapleše veter skozi ognjišče. Krvavi plameni pojo in sikajo. Razkačeni jeziki švigajo skozi špranje in ližejo zrak. Fosfor in Žveplo gorita v magični luči. Železo ognjišča žari. Električne iskre prasketajo. Vse ozračje trepeče kot žekno vulkana. Besni curki pare in dima žvižgajo ter se

bore med seboj v mračnih vrtincih.

Od divje igre prevzet, se vzdrami in dvigne mladenič. Preplašen strmi v orgljo elementov, — kot blazen izbuli oči in omahne na sedež. Glava mu zdrkne na prsi, ohlapnejo mu roke in noge; od groze omamljen zaspi. — In sanja. —

Prijetna svetloba počiva vsookrog njega po izbi. Neprozorna megla dima in par se je razkardila. Dolga, belo pogrjena miza — se je izvila iz nje, vsa odlična s cvetjem. Še se vijo nad njo tenki oblaki, vijo in dehte po najbolj razkošnih jedilih. Kot ladja sreče je zasidran v valovih zelenja hrustav puran. Sladostrasen sok mu polzi po dehtečem telesu. Skoro pod nos ti pomaljša vonjava bedra in vabi. Rdeči, rumeni in zeleni listi, nežni kot da so nabrani ob jutranji rosi, so se povili na desni v sočen šopek solate, ves posut z rumenobelimi marjeticami jajčjih rezin. Na levi stoji piramida tirolskih cmokov, zavita v tenčico sopare. Jedva razbere pohotno oko škrlatna vlakna slanine, kocke rjavo pečenih žemljic in temne obrvi čebule, ki

še čvrsti in poje od vroče zabele. V ozadju se dyiga skoró do stropa breztežni stolp pustnih krovov, rahlih kot pena, rumenih kot med, opasnih z belim obrokom, ki ob njem kar sili na dvoje sladkookroglo telo. In sulec z dišavnimi zelci v gobčku in špargljev sneženo telo, nabreklo v mehko glavico, zeleno in nežno kot smrekovo popje — in sadje, blesteče kot vosek, — pečivo, paste in sir.

Sedmero lakajev stoji za praznično mizo in čaka povelja. Ne spoznal bi jih človek, da bi jim ne vzele preko podlahti bele servijete in da bi ne držali v rokah srebrnih podločkov, obloženih s pestrobarnimi sedvčji, z delikatnim narezkom, s kristalnimi kupicami in peničim se vinom.

Mladenič dvigne poželjivi pogled od mize, ki se šibi od slasti in opoja, ter ugleda strežaje. Veselo lice se mu stemni — toda le za trenutek — od radosti mu znova zareži ves obraz na stečaj, kot človeku, ki izpregleda dovtopno zvišajo. "Hahahaha! — nikdar ne mislite — saj vas poznam! — Hahaha! — elementii!"

Žveplo, našemljeno kot harlekin v rumenem predpustnem kostumu. Vodik, Dušik in Kisik, zaviti v ppozorne zračne tenčice. Železo v tednem oklepu, s perjanico in šlemom na glavi. Fosfor, odet v dolgo črno haljo kot učenjnak srednjega veka, na nosu okrogli naočniki, obrobljeni z roževino. V ozadju popolnoma sam kraljevski Ogjlik, v preprostemu kroju rudarja, na glavi zlat diadem, ves blesteč od sijajnih briljantov. "Ha, ha, ha — Maške-rada! — — —"

Oglik potrka ob tla. Pokorno se priklonijo slugi. S kraljevsko gesto pokaže na vso mamljivo prelest — in povabi h gostiji.

Kot na povelje vstane mladenič. V prijetni omami zatise oči. — Sam s seboj še enkrat zasanja v vse nedotaknjene čare, preden jih da piti žejnim čutilom. — Zdaj zopet spregleda, da sede na pir. —

Pusta in prazna leži pred njim žalostna izba. Tiho počiva v kotu temno ognjišče. Mrtev stoji zaprašeni zaboj. — Vse mrzlo in nemo.

"Zakaj vai molčite? — Povej te mi, kaj naj vse to? — Govorite! — Mene je strah."

Truden si mane oči. "Sem li zamudil čarodejno uro duhov? Ali me varajo čuti? — Ali sem sanjal?"

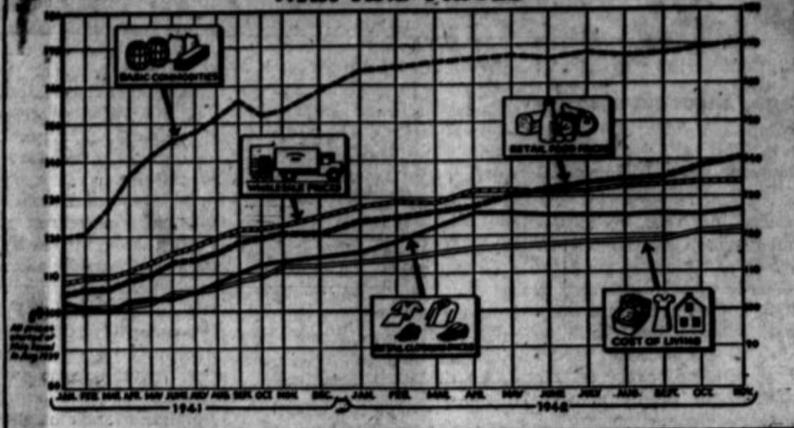
— Jutranja zarja trka z rožnimi prsti na okno.

Prav tisto noč je prebdel v so-sednji hiši mlad kemik pri znanstvenem delu. Ko se je svitalo jutro, se mu je zgodila v belem pratenem lončku sivkasta zdrizasta snov. Preizkusil jo in zamrmra sam pri sebi: "Beljakovina!" Z epruveto v roki stopi do okna, ga odpre na stečaj in motri proti luči čudovito substanco. Sveži zrak mu dišne življenje v utrujeno lice. Globlje mu zaplamljijo temne oči, jasneje se zarise v svetlobi lepi lok visokega čela.

Millijonsko mesto leži pred njim in se prebuja iz nočnega spanja. Že bruhajo tvorniški dimniki temne oblake, že brnijo iz dalje orjaška strojna kolesa, ko so prišla piti človeško kri. Po cestah hodijo mračni ljudje, medlih oči in negotovih korakov. Tovore na sključenem hrbtu in v duši bolest — gredo drug ob drugem kot tuji.

V žalost na zemlji se ozre učenjnak in v jutranjo radost na nebu — ter samozavestno zakliče: "Iz kamena kruh!"

WAR AND PRICES

NAROVOSLOVNI POMENKI

Dr. Egidij Sever

V prijazni cerkvi crngrobski nad Škofjo Loko visi pritrjena na obok pod stropom preperela sivkasta kost, v kateri ni težko spoznati ogromno rebro. Nobena danes živečih živali-velikanov, kot so n. pr. slon, nosorožec ali vodač (hipopotamus), ni dovolj močnega, da bi se ji moglo umeriti crngrobsko rebro; vsakemu bi bilo mnogo preveliko, kaj pa še človeku. Toda ljudstvo, v čigar domišljiji živi prepričanje, da je današnje človeštvo rod slabšičev v primeri z našimi predniki, ki so bili po njegovem mnenju izredno krepki in veliki, to ljudstvo prisoja omenjeno rebro v davni prošlosti živeči in umrli — ajdovski deklici.

"Ajdov" je seveda še dandanes jako mnogo na svetu, ali teh ni mislih ljudska zavest. V mislih ima pač le take "ajde", ki so nekaj živeli v naših krajih, torej v predkrščanski dobi. Če računamo, da vsaj leta 1000 po Kristu pri nas ni bilo nobenega pagana več, bi morali v zmislu ljudskega naziranja določiti starost omenjenega rebra na najmanj 1000 let.

Torej 1000 let ali pa tudi lahko še mnogo, mnogo več!

Glede velike starosti rebra bi imelo ljudsko mnenje torej prav. Poglejmo sedaj, če tudi glede tega, da bi bila pripadala kost tisti ajdovski deklici.

Kdo nam more dati o tem pojasnila?

Brezdovmno primerjanje z drugimi izkopanimi človeškimi kostmi, tako v naših, kot v tujih krajih, o katerih natančno vemo, da so stare po tisoč let in več.

Obrnimo se torej na zgodovinarja, da izvemo, kaj ta poreče.

Mož ne bo dolgo premišljeval in bo dejal: O večjih in krepkejših ljudeh, kakor smo mi sedanji

Evropejci, ne ve pisana, v ilovico žgana ali v kamen vklesana zgodovina, s katero se vabim jaz, ničesar povedati. Tudi do 6000 let stari egiptčanski grobovi ne vsebujejo mumij, katerih velikost bi našo prekašala. In stari vojaški in viteški oklepi so za pravilno zrasle moške sedanjih dni skoro vedno premahjni in prezoki. Torej pismena zgodovina ne ve o ljudeh-velikanih ničesar poročati. Pristaviti pa moram, da poznamo še starejše najdbe, kot so n. pr. egiptčanske. Kakor je bilo vedno. Nekako 2500 let stovrap uporabljamo železo; prej ga ljudje niso ali poznali, ali niso vedeli, kakor se topi in obdeluje. Pomagali so si z drugimi kovinami, posebno z bronom, ki je zlitina iz bakra in cina, kovin, ki se v primeri z železom laže tale in obdelujejo. Bile so pa tudi dobe, ki so trpele dokaj dalj nego kovinske dobe, ko niso drugega poznali kot kamen in kost, iz katerih so izdelovali svoje nože, žagice, šila ter konice sulic, puščic itd. Ne mislite si pa, da je tak nožič morda bil tako lepo opremljen kot kak pipec, ki ga kupiš na semnju. Bil je kosček okrušenega in obsekanega kremenjaka rjavosivne barve, s kakršnim kreše-

(Dalje prihodnjč.)

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

FOR DEFENSE

BUY UNITED STATES SAVINGS BONDS AND STAMPS

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vititnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne... Cene zmernne, unljako delo prve vrste
Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY
2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prijete edoz. dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnici. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali nečlana \$2.50 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačujejo pri ocenitvi \$1.50 na tednik, se jim to prijete k naročnici. Torej sedaj ni vroka, reči da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vasa lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.
Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znati datum za to vsoto naročnina.
Cena listu Prosveta je:
Za Zdrav. države in Kanado \$2.00 Za Ciscro in Chicago je \$7.00
1 tednik in \$0.80 1 tednik in \$1.00
2 tednika in \$1.60 2 tednika in \$2.00
3 tednike in \$2.40 3 tednike in \$3.00
4 tednike in \$3.20 4 tednike in \$4.00
5 tednikov in \$4.00 5 tednikov in \$5.00
Za Evropo je \$5.00
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vasa lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.
Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsto \$ _____
1. Ime _____ Čl. družina št. _____
Naslov _____
Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnici od sledenč članov moje družine:
2. _____ Čl. družina št. _____
3. _____ Čl. družina št. _____
4. _____ Čl. družina št. _____
5. _____ Čl. družina št. _____
Mesto _____ Država _____
Nov naročnik Star naročnik